

פורים

התורה והמצוות

התורה והמצוות

מגילת אסתר

וזאת פרשת הכסף אשר אמר המן
לשקול על גנזי המלך ביהודים לאבדם

(ד, ז)

צ"ב לשם מה היה מרדכי נריך לספר
לאסתר את ענין הכסף שנתן המן למלך
על היהודים, הלא די צוה שאמר שיש גזירה
להרוג ולאצד את כל היהודים.

ואמר מרן ז"ל דהמן רצה לקנות מהמלך את
כל היהודים בכסף שנתן עצורם,
ויל"פ דמה שאחשורוש החזיר להמן את
הכסף אינו משום שלא הסכים למכור לו את
היהודים, אלא רק משום שלא רצה לקחת
ממנו את הכסף, ותחילה לקח ממנו את
הכסף כדי שתחול המכירה ואחר שחלה
המכירה החזירו לו במתנה וכמ"ש הכסף
נתון לך והעם לעשות בו כטוב בעיניך. ונמצא
שהיו כאן צ' גזירות, האחת עלם המכירה
שהיהודים נמכרו להמן ע"י המלך, ועוד
גזירת הרג ואיצוד, ולפיכך סיפר לה מרדכי
גם על פרשת הכסף שהיא גזירה צפני עלמה
שנמכרו להמן. ומהאי טעמא הרגו את המן,

ותשלח בגדים להלביש את מרדכי
ולחסיר שקו מעליו ולא קבל (ד, ז)

אמר מרן ז"ל דהנה אסתר ידעה שלא חסרו
למרדכי בגדים ואם הוא לבוש שק
דברים צגו וטעמו עמו ללבוש דוקא שק, ועל
כן צודאי גם כוונת אסתר ששלחה לו בגדים
לא היתה אלא שילצסם לכמה רגעים ויצוא
אליה לומר לה את מה שאירע, כיון שאי
אפשר לצוא לשער המלך ללבוש שק, ולאחר
מכן ישוב לשקו, ומרדכי לא קבל דבריה
להסיר שקו מעליו אפילו לזמן קצר. ונחזי
גודל הענין, דהנה בזמן ההוא היתה גזירה
להשמיד להרג ולאצד את כל היהודים מנער
ועד זקן טף ונשים, וצודאי טובת הענין היא
שמרדכי יצוא אל אסתר וידבר עמה פנים אל
פנים, ועם כל זה לא קבל להסיר שקו מעליו
אפילו לכמה רגעים, והטעם הוא כי בכל רגע
נוסף של התפילה עם השק יכול לפעול
לציטול הגזירה הרצה יותר מאשר לצוא אל
המלכה ולומר לה שתדבר עם המלך.

למה הוא פסח (דאם ימותו ישראל בגזירה הרי כלל לא יהיה מי שיקיים הפסח ומוטב שנתענה לבטל הגזירה) מיד שמע מרדכי והודה לדבריה, הה"ד ויעצר מרדכי ויעש ככל אשר צוה עליו אסתר'. ולפ"ז יש לפרש כפל הלשון דמתחילה אמרה צומו עלי ג' הימים, ואח"כ אמרה לו ואל תאכלו מצות ואל תשתו ד' כוסות, וזו התשובה על שאלת מרדכי, שעדיף שיימנעו מאכילת מצות ושתיית ד' כוסות כדי שתצטל הגזירה. (וע"ע במדרש שוחר טוב תהלים כ"ג 'צומו עלי ואל תאכלו ואל תשתו, וכי יש אדם אם ואוכל ושותה ולמה אמרה כן, אלא אמרה צומו עלי על שאכלתם ושתייתם מאותה סעודה של אחשוורוש ע"ש).

בלילה ההוא נרדה שנת המלך וגו'
(ו, א)

לכאורה כל פרשה זו היא ענין נדדי שהיה בין המן ומרדכי ולא שייך לעיקר הנס שהיה לעם ישראל שזממו להשמידם ולאצדם וניצלו, ולמה נכתב במגילה כל זה, וכן בפיוט אשר הניח שלאחר קריאת המגילה אומרים 'זמס רשע להכרית נדיק וכו' נדיק נחלץ מיד רשע', וצ"ב דלכאורה זה דבר נדדי ואינה צרת כלל ישראל, דהעיקר מה שהמן רצה להשמיד להרג ולאצד את כל היהודים ונצלו מזה, וכן בפיוט 'שושנת יעקב' אומרים 'שושנת יעקב נהלה ושמחה צראותם יחד תכלת מרדכי', ולכאורה עיקר

דכיון שהוא קנה את כל היהודים הוצרכו תחילה לסלק את הקונה כדי שתצטל המכירה, ואח"כ ממילא תצטל גם הגזירה.

והנה מלך גזירת ההרג בפני עצמה לא הייתה אסתר בסכנה, כי צודאי במלכה לא היו נוגעים לרעה, אולם מלך המכירה שנמכרו כל היהודים להמן הייתה גם אסתר בכלל, וזהו שאמרה אסתר למלך אחשוורש כי נמכרנו 'אני' ועמי, כי גם היא בכלל העם וממילא היא בכלל המכירה וגם זה יש לחוש להרג ואצדון.

תתק"ע/27/08

והנה במדרש איתא שמרדכי הראה להמן שטר מכירה שקנה אותו לעצד, ונראה לפי הנ"ל שמרדכי רצה להראות לו שקניינו שקנה את היהודים אינו כלום, דכיון שהוא עצמו עצד של מרדכי ממילא מה שקנה עצד קנה רבו ואין היהודים שייכים לו.

וצומו עלי ואל תאכלו ואל תשתו
שלושת ימים לילה ויום וגו' (ד, טז)

צ"ב כפל הלשון שאמרה 'צומו עלי' ושז אמרה 'אל תאכלו ואל תשתו'. ויל"פ לפי דברי המדרש רבה (ת, ז) 'ותאמר אסתר להשיב אל מרדכי אמרה לו לך כנוס את כל היהודים הנמצאים בשושן, וצומו עלי ואל תאכלו ואל תשתו ג' ימים אלו הן י"ג י"ד וט"ו בניסן, שלח לה והרי זהם יום ראשון של פסח (דהיינו שיש חיוז לאכול מצה ולשתות ד' כוסות), אמרה לו זקן שבישראל

ויאמרו לו חכמיו וזרש אשתו אם
מזרע היהודים מרדכי אשר החלות
לנפל לפניו לא תוכל לו כי נפול תפול
לפניו (ו, יג)

צ"ב מנין ידעו צוודאות כי נפול יפול לפניו,
והלל אפשר שאין זה אלא תשלום שכר
ששילם המלך למרדכי על שהציל את חייו.

וי"ל דהנה ינחק נתן את הצרכות ליעקב,
ולעשו אמר ינחק 'והיה כאשר תריד
ופרקת עלו מעל נוארך', דכשיעצרו ישראל
על התורה יתורה לו פתחון פה ויפסידו ישראל
את צרכתו, וחכמיו וזרש ידעו דבר זה דרק
צמצצ של 'כאשר תריד' יכולים הם להשמיד
את כלל ישראל. והנה אותו דור נתחייבו כליה
על שנהנו מסעודתו של אחשורוש, והציאור
הוא שרצו להתקרב אל הגוים ולהיות כמותם
בכל דבר ומשו"ה עשה הקב"ה שהגוים
ישנאו ויוכלו להזיק את כלל ישראל, דהקב"ה
קבע ההנהגה דכשכלל ישראל מפרידים עצמם
מן הגוים ומשתנים מהם בלבושם ולשונם
ואינם מתקרבים אליהם אז אין הגוים יכולים
להתנכל להם, אבל שכשכלל ישראל מתקרבים
לגוים ומשנים שמם ולשונם ומלבושם כמו
הגוים ולומדים החכמות שלהם ואוכלים
עמהם ביחד אז שונאים הגוים לישראל,
ומשו"ה נתחייבו אותו הדור כליה ע"י
שנתקרבו אל הגוים צסעודתם. והם הצינו
שיש קטרוג מן השמים על כלל ישראל על
שנתקרבו אליהם, ועל כן זממו להרגם

השמחה היא על שנצלו מהשמדה והריגה
וכאן מצואר שעיקר השמחה היתה צראותם
תכלת מרדכי וצ"ב.

אמנם הציאור הוא דלפעמים ע"י נדיק אחד
יכול להיות קיום לכלל ישראל, שהוא
מעמיד הדת על תילה ועומד צפרץ ועל ידו
כל הדור על מכונו, וממילא כשהרשע רוצה
לעקור את כלל ישראל עיקר מלחמתו נגד
הנדיק שאם יצליח להפילו ממילא יפלו
האחרים, וכן היה אצל היטלר ימ"ש שאמר
שהעיקר הוא להשמיד יהדות פולין ששם היה
עיקר היהדות החרדית והישיבות וכו', ואם
יצליח נגדם ממילא יפלו כל האחרים, ועל כן
עיקר אכזריותו היה צפולין, וכן היה לעולם
שעיקר המלחמה של אומות העולם נגד
ישראל היה נגד הנדיקים [וצרמז"ס איתא
דכל מלחמה שאומות העולם לוחמים נגד
ישראל עיקר הכוונה היא להעביר על הדת].
ולפ"ז ניחא מה שהדגיש באשר הניח 'זמם
רשע להכרית נדיק', וכן 'נחלץ נדיק מיד
רשע', שזה היה עיקר המלחמה נגד עם
ישראל להלחם עם הנדיק המנהיגם שעל ידו
קיים עם ישראל, וממילא גם עיקר השמחה
שלהם היתה כשראו יחד תכלת מרדכי וראו
הצלחת הנדיק ונפילת הרשע, ואז ידעו שיש
להם קיום, ועל כן הזכיר כל הפרשה דצלילה
ההוא נדדה שנת המלך, דאז התחילה מפלת
הרשע והצלחת הנדיק ולא היה זה דבר פרטי
צינייהם אלא כל ישראל היו תלויים בזה.

ומרדכי יצא מלפני המלך בלבוש
מלכות תכלת וחור ועטרת זהב גדולה
ותכריך בוץ וארגמן וגו' (ח, טו)

יש לעיין אם לבוש מלכות הוא שם כללי לכל
הלבושים שהזכיר אח"כ או שהיה זה
לבוש מסויים בפני עצמו. והנה במגילה (טו,
ב) איתא 'אמר רבי בנימין בר יפת רמו רמו
לו שעמיד בן לנחת ממנו שינא מלפני המלך
בחמשה לבושי מלכות שנאמר ומרדכי ינא
בלבוש מלכות תכלת וגו', ומוכח מזה דלבוש
מלכות אינו לבוש בפני עצמו דא"כ יש כאן
שהה לבושים, דאין לומר דבין וארגמן היו
בגד אחד דהא היו שעטנו, וע"כ דלבוש
מלכות אינו לבוש בפני עצמו.

אולם עדיין צ"ב להנך שיטות דאסור
ללבוש צ' לבושים אחד אמר והשני
פשתן זה מעל זה (עי' יו"ד ט, ד) כיצד
לבש מרדכי את לבושי המלך. וצ"ל דכאן
היה אפשר לפושטם זה בלא זה, וצאופן
זה לכ"ע אינו אסור. ולפ"ז מדוייק שינוי
הלשון דבשאר הלבושים כתיב לבוש מלכות
תכלת וגו' ואילו בצון כתיב תכריך צון
וארגמן וכו', והיינו דאפשר לפשוט האחד
בלא השני ולכן שינה הלשון.

כי המן בן המדתא האגגי צרר כל
היהודים וגו' (ט, כד)

צ"ב מהו צרר 'כל' היהודים. ויל"פ דלא
נימא שהיה המן שונא דוקא כאלו כמו

ולאדם. אבל כלילה ההוא נדדה שנת המלך
ואיתא במדרש דהיינו מלכו של עולם, והיינו
דאז נתהפכה הגזירה שהיתה על כלל ישראל
בזכות התינוקות של בית רבן כמבואר בחז"ל,
וכשראו שהמן היה צריך להוליך את מרדכי
ברחובות העיר בלבוש מלכות, נוכחו שכבר
נתהפכה הגזירה וכבר אינו מנצ דכאשר תריד
ופרקת עולו וא"כ צודאי לא תוכל לו כי נפול
תפול לפניו, דכיון שאינו צמנצ של כאשר
תריד ופרקת עולו שהרי החילות לנפול לפניו
צודאי לא תוכל להזיקו. ולפי זה ניחא מה
שנאמר ויאמרו לו חכמיו ולא כתיב גם אוהביו
כצרישא דקרא דרק החכמים שידעו יסוד
הנ"ל אמרו כן.]

ופני המן חפו (ז, ח)

פירש האזן עזרא 'כסו פניו כי כן משפט
מלכי פרס שיכסו עבדי המלך פני מי
שכעס עליו המלך שלא יראנו עוד המלך, וזה
דבר ידוע בספרי פרס'. וצ"ב לשם מה נכתב
מנהג זה של מלכי פרס צמגילה. ואמר מרן
ז"ל שזה היה חלק מהשתלשלות הנס,
דחצונה היה מן הסריסים הקטנים
והפחותים של המלך, וצאופן הרגיל היה
חושש לבוא לומר למלך דברים כנגד המן
שהיה מקורצו של המלך ומעל כל השרים,
שלא לא ישמע לו המלך וינקוס צו המן, אבל
כיון שראה שחפו את פני המן והוא אוח
וסימן שהמלך כועס עליו, הכיר ממילא שהיא
שעת הכושר לומר למלך דברים כנגד המן.

כולם, ושמה אם לא היה משונה מכל עם ומכל עצדי המלך לא היה המן צא לידי גזירה זו. ועל זה מעיד הכתוב אל תדמו צנפסכס שהמן צורר רק יהודים דוגמת מרדכי, אלא צורר 'כל' היהודים גם אותם המשתחווים ומתניפים לו, את כולם רוצה להשמיד.

וישם המלך אחשורוש מם על הארץ
ואיי הים (י, א)

צ"ב מה שייך זה למגילה ולנס דפורים. ואמר מרן ז"ל דלכאורה לאחר הפרשה של תליית המן וצניו וההרג שעשו היהודים באויציהם היה צריך להיות רפיון וירידה בכח מלכותו של אחשורוש, וקאמר קרא שהיה להיפך, שע"י זה נתחזקה מלכותו והיה בכוחו לשום מיסים על כל המדינות.

עם מרדכי שהיו קנאים ולא רצו לכרוע לו והתריסו נגדו, אבל שאר היהודים שכרעו והשתחוו לו שמה לא היה שונא כ"כ, ע"ז אמר שהיה המן צורר 'כל' היהודים בלא יוצא מן הכלל.

ונראה דמשום הכי שינה הלשון דלעיל (ג), (י) כתיב 'ויסר המלך את טבעתו וגו' ויתנה להמן בן המדתא האגגי צרר היהודים', ושם לא נאמר 'כל היהודים', ונראה דשם שכנע המן את אחשורוש נגד היהודים 'ודתיהם שונות מכל עם' שיש להם מנהגים משונים ואינם ככל האומות, והיו מתוך כך שאמרו שאכן אין צריך להתבלט בפני הגוים ולשמור כל המצוות והמנהגים שמשונים בעיני הגוים, ואדרבה מרדכי הוא אשם בצרה שבאה עליהם בכך שלא כרע והשתחווה להמן כמו